

KOMUNITNÉ KNIŽNICE

SPRÁVA O ČINNOSTI PRACOVNEJ SKUPINY PRE KOMUNITNÉ AKTIVITY KNIŽNÍC

Mgr. Emília Antolíková *

KOMUNITNÉ AKTIVITY KNIŽNÍC

Úloha verejných knižníc sa v súčasnom svete mení. Knižnice už nie sú iba miestom požičiavania kníh, ale plnia aj širšiu kultúrnu, informačnú, vzdelávaciu, sociálnu a komunitnú funkciu.

V posledných rokoch sa pojem **komunita** objavuje v mnohých materiáloch, rozvojových programoch, dlhodobých plánoch, koncepciách a pod. Tento mnohोtvárny pojem sa používa v niekoľkých významoch. Všeobecne sa ním označuje skupina ľudí, ktorí žijú v určitom geograficky vymedzenom priestore alebo ktorých spája spoločná aktivita, prípadne miesto spoločných aktivít (napr. pracovisko či škola). Komunitou označujeme aj spoločenstvo ľudí s rovnakými záujmami, s rovnakým náboženstvom, rovnakou profesiou a pod.

Pre potreby knižníc, ktoré chcú pôsobiť ako komunitné knižnice, je podľa Mgr. Zuzany Ježkovej (Národná knižnica ČR) dôležité územne vymedziť priestor, v ktorom daná knižnica pôsobí (mestská knižnica – mesto, pobočka na sídlisku – sídlisko).

Zo zahraničných skúseností vieme, že komunitná knižnica nezameriava svoje aktivity len na registrovaných používateľov, ale plánuje a systematicky oslovuje celú komunitu, pričom rozvíja svoje služby tak, aby mohla pružne reagovať na potreby všetkých ľudí v mieste svojho pôsobenia. Základom takýchto aktivít sú kvalitné knihovnícke a informačné služby.

Funkcie komunitnej knižnice:

- poskytuje priestor pre aktivity jednotlivých skupín ľudí,
- prepája jednotlivé aktivity skupín s ďalšími skupinami a jednotlivcami v súlade s rozvojom komunity,
- podieľa sa na spoločnom živote mesta,
- spolupracuje s miestnymi organizáciami, inštitúciami,
- prepája verejný a súkromný sektor,
- rozvíja partnerstvo medzi organizáciami, podnikateľmi.

Ciele komunitnej knižnice:

- zapojiť obyvateľov do aktívnej účasti na živote mesta alebo obce,
- pomôcť pri riešení problémov komunity informačnou podporou všetkých zainteresovaných,
- posilňovať vzťah ľudí k miestu, v ktorom žijú,
- v spolupráci s ďalšími organizáciami koordinovane rozvíjať kultúrne, vzdelávacie a voľnočasové aktivity,

ktoré vychádzajú z potrieb komunity (podpora rozvoja potenciálu miesta).

VZNIK PRACOVNEJ SKUPINY

Významným medzníkom v budovaní komunitných knižníc na Slovensku bol vznik **Odbornej pracovnej skupiny pre komunitné aktivity knižníc** pri Odbor pre knižničný systém SR Slovenskej národnej knižnice v Martine (OKS SR SNK) v januári 2008 s cieľom prezentovať komunitné aktivity realizované knižnicami v zahraničí i na Slovensku a budovať knižnice ako komunitné centrá. Členmi pracovnej skupiny sa stali Mgr. Emília Antolíková (vedúca), PhDr. Milan Gonda, Marta Szilágyová, Mgr. Iveta Hurná a v roku 2009 Mgr. Zuzana Mjartanová. Pracovná skupina vypracovala na rok 2008 plán činnosti a v súlade s ním organizovala pracovné stretnutia, vyvíjala aktivity, zabezpečovala konzultácie a pravidelne hodnotila svoju činnosť.

ODBORNÉ SEMINÁRE PRE KNIHOVNÍKOV

V dňoch 4. – 5. júna 2008 zorganizovala pracovná skupina v Podtatranskej knižnici v Poprade celoslovenský seminár *Komunitná knižnica*, na ktorom boli prezentované komunitné aktivity knižníc Poľska, Česka a Slovenska. Na seminári sa zúčastnili aj zástupcovia Ministerstva kultúry SR Mgr. Monika Lopusanová a PhDr. Ján Molnár a zástupcovia Úradu Prešovského samosprávneho kraja a mesta Poprad. Slovenskú národnú knižnicu v Martine zastupoval Ing. Milan Rakús, zástupca GR SNK a riaditeľka OKS SR SNK PhDr. Iveta Kilárová, CSc. Zo zahraničných účastníkov vystúpili na seminári Mgr. Zuzana Ježková z Národnej knižnice v Prahe s príspevkom *Komunitné smerovanie knižníc v ČR*, Mgr. Katarína Janošková z Masarykovej verejnej knižnice vo Vsetíne s príspevkom *Komunitná knižnica Vsetín v novej realite* a Mgr. Halina Matras z Limanowej s príspevkom *Úloha a miesto knižnice v kultúrnom živote mesta – niekoľko poznatkov a príkladov z Poľskej republiky*. Za Spolok slovenských knihovníkov vystúpil PhDr. Milan Gonda s príspevkom *Klub mestských knižníc v komunitných aktivitách*, Mgr. Timotea Vráblová, PhD., z Ústavu slovenskej literatúry SAV priblížila skúsenosti s projektom *Knižné hody* a Mgr. Janette Mazíniová z IUVENTA Bratislava predstavila projekt *Živá knižnica*. O komunitných aktivitách slovenských knižníc hovorili Mgr. Margita Galová z Mestskej knižnice v Piešťanoch (*Komunitné aktivity Mestskej knižnice mesta Piešťany*), Lýdia Homolová z Kysuckej knižnice v Čadci (*Komunitná Kysucká knižnica*) a Helena Gužalová z Mestskej knižnice Michala Matunáka v Šuranoch (*Mestská knižnica a jej komunitná činnosť*). O seminári sme podrobne písali v časopise *Knižnica*, 2008, 9, č. 9.

* Hornozemplínska knižnica, Vranov nad Topľou
e-mail: antolikova@slovanet.sk

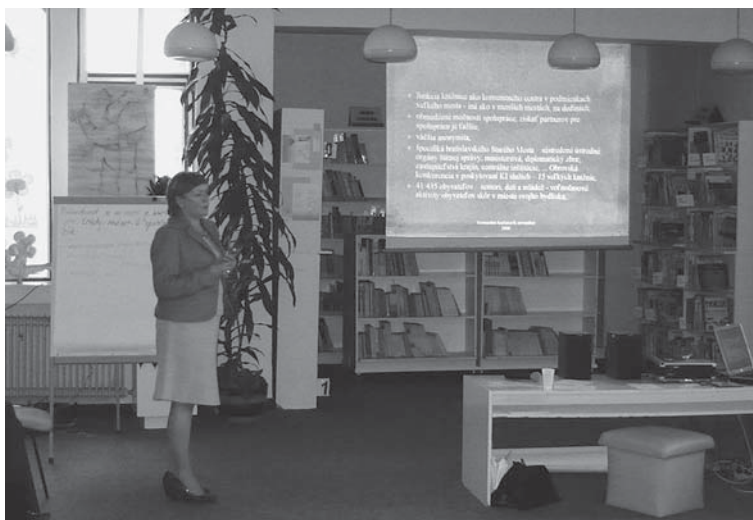

Pohľad na účastníkov celoslovenského seminára *Komunitná knižnica* v Podtatranskej knižnici v Poprade v júni 2008
(foto Archív Hornozemplínskej knižnice)

Na podnet člena pracovnej skupiny PhDr. Milana Gondu sa 28. októbra 2008 v Dolnom Kubíne uskutočnil seminár pre komunitných knihovníkov, ktorý bol venovaný predovšetkým komunitným aktivitám knižníc Žilinského kraja. Zo zahraničných hostí zaujala prednáškou *Od komunitných aktivít ku komunitnému centru, aneb Nic tak úžasného neděláme* Blanka Tauberová, vedúca Mestskej knižnice v Sedlčanoch. S príspevkom *Knižnice v pôsobení Žilinského samosprávneho kraja* vystúpila Mgr. Zuzana Mjartanová, v ktorom predstavila najzaujímavejšie komunitné aktivity knižníc v kraji. PhDr. Milan Gonda upozornil na projekt *Alternatívne tresty*. Okrem riaditeľky OKS SR SNK PhDr. Ivety Kilárovej, CSc., sa na stretnutí zúčastnili zástupcovia Odboru kultúry Žilinského samosprávneho kraja a knihovníci.

V dňoch 13. – 14. novembra 2008 pripravila pracovná skupina celoslovenský odborný seminár *Komunitná knižnica II.*, ktorý sa uskutočnil vo Vranove nad Topľou.

Cieľom podujatia bolo nielen prezentovať komunitné aktivity knižníc, ale prostredníctvom workshopu, ktorý viedla Mgr. Zuzana Ježková z Národnej knižnice v Prahe, špecifikovať aj rámec komunitných aktivít. Na seminári sa zúčastnili viacerí významní hostia: Mgr. Monika Lopušánová z Ministerstva kultúry SR, vedúca Odboru kultúry Prešovského samosprávneho kraja Mgr. Eva Arvayová. Mgr. Helena Gajdúšková, riaditeľka Masarykovej verejnej knižnice vo Vsetíne, prezentovala *5 P komunitnej knižnice: Priateľstvo, Partnerstvo, Príležitosť, Pomoc, Projekty (Peníze, Péče, počítače...)*. Komunitné aktivity slovenských knižníc vo svojich príspevkoch predstavili PhDr. Judita Kopáčiková zo Staromestskej knižnice v Bratislave, PhDr. Klára Kernerová z Verejnej knižnice Jána Bocatia v Košiciach a Mgr. Marta Skalková z Knižnice P. O. Hviezdoslava v Prešove. Knižnice Žilinského kraja zastupovala Mgr. Zuzana Mjartanová.

PhDr. Judita Kopáčiková zo Staromestskej knižnice v Bratislave na seminári *Komunitná knižnica II.* vo Vranove nad Topľou v roku 2008
(foto Archív Hornozemplínskej knižnice)

Mgr. Helena Gajdúšková z Masarykovej verejnej knižnice vo Vsetíne počas prezentácie na seminári *Komunitná knižnica II.* vo Vranove nad Topľou v roku 2008 (foto Archív Hornozemplínskej knižnice)

Hornozemplínska knižnica vo Vranove nad Topľou pripravila komunitné aktivity v živej realite ako súčasť populudňajšieho a večerného programu.

V roku 2008 sa v Martine konala porada riaditeľov a metodikov knižníc, na ktorej bola vyhodnotená činnosť pracovnej skupiny pre komunitné aktivity a prezentovaný plán činnosti na rok 2009. Okrem toho bol spracovaný projekt celoslovenského seminára, ktorý mal byť na rozdiel od predchádzajúcich seminárov, kde boli prezentované komunitné aktivity jednotlivých knižníc, zameraný na konkrétne úspešné projekty.

S podporou Ministerstva kultúry SR sa seminár *Komunitná knižnica III.*, konal 2. a 3. júna 2009 v Knižnici Antona Bernoláka v Nových Zámkoch. Odbornému semináru a workshopu predchádzali viaceré stretnutia s knihovníkmi a konzultácie s českými a maďarskými kolegami, ktorí sa danej problematike venujú. Na seminári sa zúčastnili Mgr. Monika Lopusanová, PhDr. Ján Molnár a Mgr. Lucia Falbová za Ministerstvo kultúry SR, výkonný podpredseda Združenia miest a obcí Slovenska (ZMOS) Ing. Milan Muška, zástupcovia Nitrianskeho samosprávneho kraja, primátor Mesta Nové Zámky Ing. Gejza Pischinger a knihovníci z celého Slovenska.

Komunitné aktivity Knižnice Antona Bernoláka v Nových Zámkoch priblížila jej riaditeľka Marta Szilágyiová. Okrem iného hovorila o rodinnej knižnici ako komunite, o kluboch, ktoré pracujú pri knižnici (literárny klub Generácia a sci-fi klub Orion), o literárnej kaviarni Aqua Café, výtvarnom klube „premenlivých kluboch“ – žien, tvorivých dielňach a i.

Mgr. Elena Rusiňáková z Knižnice P. O. Hviezdoslava v Prešove predstavila účastníkom seminára projekt *Moje mesto – tvoje mesto*, ktorý bol vypracovaný s cieľom budovať vzťah mladých ľudí k príslušníkom iných rás a kultúr. Realizátori projektu – pracovníci knižnice nevtieravým spôsobom, prostredníctvom zážitkov osoby, ktorá sa do Prešova prísťahovala a ktorá sa musela tomuto mestu prispôbiť, sa snažili u detí a mládeže vzbudiť prejavy tolerance, znášanlivosti a ústretovosti.

Mgr. Peter Klinec prezentoval komunitné aktivity Verejnej knižnice Mikuláša Kováča v Banskej Bystrici. Vo svojom príspevku s názvom *Že vraj komunitné aktivity...* zdôraznil, čo by nemalo chýbať pri organizovaní komunitných aktivít: znalosť reality a potrieb komunity, iniciatíva z okolia knižnice, spolupráca pri výbere tém, osobností, príprave a realizácii, dokumentovanie a prezentácia lokálneho komunitného obsahu.

Blok príspevkov s názvom *Radosti a starosti komunitnej činnosti* patril prezentáciám členov pracovnej skupiny pre komunitné aktivity knižníc OKS SR SNK, v ktorých poukázali na dobré skúsenosti, ale i na tienisté stránky komunitnej práce. Mgr. Zuzana Mjartanová z Krajskej knižnice v Žiline predstavila projekt *Literárny parčík*, ktorý sa zrodil z myšlienky vytvoriť pri knižnici miesto oddychu, stretávania, čítania a príjemne strávených chvíľ.

PhDr. Milan Gonda, pracovník Slovenského literárneho ústavu a Vydavateľstva Matice slovenskej v Martine, hovoril o literárnom živote v regióne ako o spontánnej záležitosti, ktorá čerpá energiu z vlastných zdrojov a nepotrebuje odborné vedenie či teoretické usmerňovanie.

Na záver tohto bloku vystúpila Mgr. Emília Antolíková, riaditeľka Hornozemplínskej knižnice vo Vranove nad Topľou, ktorá predstavila komunitné projekty svojej knižnice. Za projekty *Nebojte sa internetu*, *Detský letný čitateľský tábor*, *Najdrahšie sú Vaše vrásky*, *Klub priateľov internetu* a *Vranovské korálky* získala Hornozemplínska knižnica ocenenie Slovenskej asociácie knižníc SAKAČIK 2008.

Komunitné aktivity Župnej knižnice Szentendre v Maďarsku priblížil riaditeľ knižnice Péter Biczák v príspevku *Knižnica ako centrum komunitných aktivít*. Hovoril o úlohách knižníc v súčasnosti a budúcnosti, o tom, akú úlohu by mala knižnica vo vzťahu k svojej komunite plniť. V jeho prezentácii zaznelo mnoho zaujímavých podnetov, ktoré sa týkali podujatí, skvalitnenia ich propagácie, návodov, ako ich organizovať tak, aby zaujali návštevníkov, a pod.

Mestskú knižnicu v Rožnove pod Radhoštěm a jej aktivity predstavil riaditeľ knižnice Bc. Pavel Zajíc. Konštatoval, že „knižnica patří lidem, kteří ji navštěvují“, pričom zdôraznil, že každá knižnica sa musí rozhodnúť sama, či sa chce stať komunitnou knižnicou, a vymenoval základné predpoklady vzniku komunitnej knižnice: chápatý a predovšetkým informovaný zriaďovateľ, vhodné priestory pre aktivity, kvalitný knižničný fond, široká ponuka služieb a v neposlednom rade knihovníci ochotní vyvíjať komunitné aktivity. Často ide o aktivity, ktoré presahujú bežné knihovnícke činnosti a ktoré organizujú knihovníci na úkor svojho voľného času.

Prezentáciu Mestskej knižnice Csuka Zoltána v Érde pripravili Klára Bazsóne Megyesová a Ewa Sebestyénne Majchrowska, ktoré nazvali svoju knižnicu „kultúrnou strážnou vežou a centrom duševných informácií – duševným centrom“. Pre komunitnú knižnicu je dôležité, aby si jasne definovala svoje ciele a zároveň si uvedomila, čo dokazuje, že je naozaj komunitnou knižnicou. Ide predovšetkým o aktivity knižnice realizované v spolupráci s občianskymi a politickými subjektmi, ktoré pracujú pri knižnici, ale aj o amatérske skupiny a kluby, ktoré v knižnici pôsobia a organizujú rozličné podujatia. Medzi úspešné patria aktivity zamerané na skrášlenie mesta, tvorivé dielne, literárne večierky, výstavy a i.

Mgr. Zuzana Ježková z Národnej knižnice Českej republiky, ktorá zastupovala aj SKIP ČR, sa vo svojom príspevku *Být či nebýt komunitní* zaoberala funkciami verejnej knižnice v meste. Nikto nepochybuje, že knižnica plní v meste kultúrne, sociálne, informačné, vzdelávacie a rekreačné funkcie, no či má aj komunitný charakter, závisí od toho, či dokáže rozvíjať seba a svoje služby v súlade s potrebami mesta a ľudí, ktorí na danom mieste žijú, zapojiť do svojich aktivít rôzne skupiny ľudí a vytvoriť priestor pre generačný, kultúrny i sociálny dialóg, pre odpočinok, vzdelávanie a pod. Podľa nej nemusia byť všetky knižnice komunitné, no každej verejnej knižnici by malo záležať na rozvoji svojej komunity. Základným predpokladom komunitnej knižnice je byť dobrou knižnicou. Takáto knižnica musí byť schopná navzájom spájať zriaďovateľa, používateľa, verejnosť a knižnice, pričom by mala zachovať vyváženosť v prijímaní a dávaní. Dôležité je poznať ciele, úlohy a zámery a prizývať k ich realizácii ostatných partnerov. V závere prezentácie zhrnula faktory, ktoré sťažujú cestu ku komunitnej knižnici: nedostatok informácií, vyťaženosť personálu knižnice inými aktivitami, chýbanie potrebných zručností personálu, nevhodné umiestnenie knižnice alebo príliš krátka prevádzková doba. Prezentácia Zuzany Ježkovej bola podnetom pre organizovanie komunitných aktivít, no predovšetkým pomohla zúčastneným ujasniť si podstatu a význam komunitných aktivít knižníc.

Ďalším podujatím bol workshop pre knihovníkov, ktorý sa konal 3. júna 2009. Bol zameraný na rozvoj komunikačných zručností v komunite a viedla ho lektorka Mgr. Natália Kušnieriková. Účastníci si precvičili komunikáciu s partnerom, s primátorom alebo so starostom, učili sa „premostiť“ rozhovor, vyskúšali si techniku prekonávania námietky, používanie argumentov a ďalšie zručnosti, pričom si sami overili, ako sa správajú pri ro-

kovaní, hodnotili svoje postupy a vzdelávali sa v oblasti komunikácie.

Okrem konzultácií, organizovania odborných seminárov, mapovania komunitnej činnosti knižníc na Slovensku sa v roku 2009 zvýšil záujem o prezentáciu komunitných aktivít knižníc doma i v zahraničí.

PREZENTÁCIA KOMUNITNÝCH AKTIVÍT

V roku 2009 prezentovala vedúca pracovnej skupiny Mgr. Emília Antolíková komunitné aktivity knižníc na Slovensku a úspešné projekty v tejto oblasti na viacerých konferenciách a seminároch:

- Bratislava, 14. máj 2009 – konferencia *Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl*, príspevok *Komunitné aktivity školských a obecných knihovníkov*,
- Martin, 29. máj 2009 – *Vzdelávanie knihovníkov pre znalostnú spoločnosť*, príspevok *Komunitné aktivity knižníc*,
- Bory (Vysočina), Česká republika, 17. – 19. september 2009 – stretnutie knihovníkov *Co venkovské knihovny umějí a mohou*, príspevok *Zaujímavé projekty*,
- Bardejov, 8. október 2009 – konferencia obecných knihovníkov a zriaďovateľov obecných knižníc, príspevok *Komunitné aktivity obecných knižníc*,
- Šamorín, 19. október 2009 – stretnutie profesionálnych knihovníkov v okrese, príspevok *Komunitné aktivity knižníc*,
- Martin, 11. november 2009 – vyhodnotenie činnosti pracovnej skupiny za rok 2009 na porade riaditeľov a metodikov, príspevok *Komunitné aktivity knižníc*,
- Praha, 25. november 2009 – pracovný pobyt slovenských knihovníkov v českých knižniciach, príspevok *Komunitné aktivity Hornozemplínskej knižnice*.

Okrem toho sa vďaka Slovenskej asociácii knižníc 23. – 25. júna 2009 zúčastnila na konferencii *Knihovny současnosti v Seči* pri Pardubicích, kde bol prvý deň venovaný téme *Knihovna jako komunitní centrum*. Okrem príspevkov zahraničných kolegov z Nemecka, Poľska a Česka boli rovnako obohacujúce rozhovory na túto tému a výmena skúseností po skončení oficiálneho programu.

Komunitné aktivity knižníc v zahraničí sa stali súčasťou knihovníckej práce a je viac ako isté, že takýto trend bude pokračovať aj na Slovensku. Preto je dôležité venovať tejto téme náležitú pozornosť.

Potešujúci je záujem slovenských knihovníkov o prezentáciu komunitných aktivít, ktorými sa navzájom inšpirujú a skvalitňujú svoju prácu.

ZÁNIK PRACOVNEJ SKUPINY

Činnosť odbornej pracovnej skupiny pre komunitné aktivity knižníc pri OKS SR SNK v Martine bola oficiálne ukončená 30. júna 2009. Dovolím si aj touto cestou poďakovať nielen členom pracovnej skupiny za ich spoluprácu pri organizovaní odborných aktivít, ale aj ostatným kolegom, ktorí nešetria ochotou, dobrou radou, ústretovosťou a pochopením. Hodno pripomenúť, že členovia pracovnej skupiny neboli finančne motivovaní. Sme presvedčení, že 18 mesiacov aktívnej činnosti pracovnej

skupiny malo zmysel a knižnice získali nové informácie a najmä odvahu vstúpiť do komunitných vôd. Pracovníci verejných knižníc si uvedomujú nevyhnutnosť získané skúsenosti efektívne zdieľať a navzájom spolupracovať. V knižniciach sa dnes stretávajú ľudia, ktorí by za iných okolností takúto možnosť nemali. Knižnice pripravujú podujatia, na ktorých sa stretávajú miestne firmy, verejné agentúry, rozmanité organizácie aj jednotlivci.

Komunitné aktivity v knižniciach sa stávajú neoddeliteľnou súčasťou činnosti knižníc a predpokladáme, že to tak bude aj v budúcnosti. Niektoré knižnice sú celkom prirodzene súčasťou komunity, v ktorej pôsobia. Záleží na nás, knihovníkoch, či budeme venovať komunitným aktivitám primeranú pozornosť, či máme záujem vymieňať si skúsenosti a inšpirovať sa.

Želajme si spoločne, aby bolo naše pôsobenie v komunite prospešné verejnosti, našim používateľom, partnerom, zriaďovateľom i nám knihovníkom.

Posledný odborný seminár *Komunitná knižnica IV.* sa konal 22. – 23. júna 2010 v Knižnici Juraja Fándlyho v Trnave a bol realizovaný s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Seminár organizovala Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave, Hornozemplínska knižnica vo Vranove nad Topľou, GOETHE-INSTITUT Bratislava, Slovenská asociácia knižníc, Spolok slovenských knihovníkov a OZ Korálky.

V tejto súvislosti si dovoľujeme čitateľov upozorniť, že príspevky z uvedeného podujatia budú publikované v najbližších číslach časopisu *Knižnica*.

CELOSLOVENSKÁ KAMPAŇ NA PODPORU KNIŽNÍC A ČÍTANIA

Tlačová správa

Slovenská národná knižnica v Martine vyhlasuje celoslovenskú kampaň na podporu čítania a zviditeľnenie knižníc s názvom DO KNIŽNICE.

Cieľom kampane je upriamiť pozornosť verejnosti, a to najmä detí a mladých ľudí na čítanie ako na stále obľúbený spôsob trávenia voľného času a tiež na knižnice ako na kultúrno-informačno-komunitné centrá, a to radom tvorivých súťaží zameraných na rôzne spôsoby propagácie čítania a knižníc.

Deti a mladí ľudia do 25 rokov sa môžu podľa vekových kategórií zapojiť do súťaží zameraných na návrhy plagátov, komiksov, bilbordov, animovaných spotov, hudobných textov a sloganov podporujúcich čítanie a knižnice.

Pre najmenších záujemcov je pripravená súťaž *Slovenská čitateľská rodina*, ktorej cieľom bude objavovať slovenské knihy v domácich knižniciach.

Uzavierka všetkých súťaží bude 30. septembra 2010, autori víťazných návrhov a knižnice, prostredníctvom ktorých budú víťazné návrhy zapojené, budú odmenení. Víťazné návrhy budú použité v rámci celoslovenskej propagácie čítania a knižníc.

Z najlepších výtvarných a grafických návrhov bude urobená putovná výstava, ktorá bude sprístupnená všetkým knižniciam a školám, ktoré o ňu prejavia záujem.

Podrobnosti k celej kampani na www.dokniznice.sk.

Partnermi kampane sú Knižnica P. O. Hviezdoslava v Prešove, OZ KnihoBrána, Spolok slovenských knihovníkov, Slovenská asociácia knižníc a Slovenská sekcia IBBY.

Mediálnym partnerom je knihovnícky portál www.infolib.sk.

Finančná podpora: Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

Koordinátorka projektu: Gabriela Futová

Martin, 6. 7. 2010